

EVROPA (SPLOŠNO)

Evropa je samostojen kontinent, čeprav je fizično združena z Azijo (=Evrazija):

- *naravni vzrok*: večinoma v zmernotoplem pasu (Azija ne)
- *družbena vzroka*: kolonizacija in kultura

MEJE EVROPE

- s treh strani morja oz. oceani – Atlantik, Severno ledeno morje, Sredozemsko morje
- kopenska meja je določena! – gorovje in reka Ural, Maniško podolje, Azovsko morje, Črno morje, Bospor in Dardanele v Sredozemlje

SKRAJNE TOČKE

- Nordkapp (čeprav v bistvu ni res, ker je na otoku in so severno od njega v resnici še drugi otoki – pač zaradi turizma je tako)
- Cabo da Roca – najbolj zahodni del !celinske! Evrope
- Ural – na vzhodu

Evropa je drugi najmanjši kontinent. Po številu prebivalcev je na tretjem mestu, po gostoti pa na drugem (bi bila sicer na prvem, če ne bi zraven šteli Rusije).

Do 2. svetovne vojne so bile evropske države svetovne velesile.

Zelo raznolika glede verske in jezikovne sestave, zaradi priseljevanja vedno bolj tudi glede rasne sestave.

STARA DELITEV

1. ZAHODNA EVROPA – zahodne države + ZDA → tržno gospodarstvo
2. VZHODNA EVROPA – SZ – plansko gosp. in socializem

→ vmes »železna zavesa« (tako poimenoval Churchill) – žica, bunkerji, minsko polje
→ to je blokovska delitev (ki crkuje po 1989)

Berlin (v bistvu je zahodni del ločen od ostalega, ne obratno):

Francija	ZDA
VB	SZ

Danes pa je 6 regij: Zahodna, Srednja, Južna, Severna, Jugovzhodna, Vzhodna Evropa.

RELIEF

Nastajala je v predkambriju pa do kvartarja → razčlenjenost:

- polotoki: Skandinavski, Pirenejski, Apeninski, Balkanski
- otočje in otoki: Britansko otočje, Islandija, Sardinija, Sicilija <3, Korzika, Kreta, Baleari
- *oceani*: na Z Atlantik
- (manjka)
- *stranska morja*: Baltsko, Črno (= s prelivu ločena od sosednjih morij)
- *robna morja*: Severno, Belo (= od sosednjega ločujejo otoki in polotoki)

TIPI OBAL

- **fjordski** (potopljene ledeniške doline) – Norveška, Švedska, Islandija
- **estuarijski oz. lijakasti** (z morjem zalite rečne doline) – pristanišča! – Hamburg, London
- **deltasti** – Donava, Rona, Ren, Pad
- **dalmatinski** (obala vzporedna s slemenitvijo)
- **riaški** (obala pravokotno na slemenitev)
- **lagunski** – Baltik, Jadran
-

GEOLOŠKE ENOTE

1. BALTSKI ŠČIT IN RUSKA PLOŠČA

- v predkambriju
- Baltski ščit v S Evropi in močno ledeniško preoblikovan (znižan; velik del pod morsko gladino – Baltskim morjem)
- Ruska plošča prekrita z mlajšimi sedimenti (reke, veter, ledeniki, morje)

2. PALEOEVIROPA → nastanek s prvo najstarejšo kaledonsko orogenezo

- Skandinavsko gorovje – najstarejše gorovje v Evropi
- večji del Brit. otočja

3. MEZOEVIROPA → iz dveh lokov, stičišče Centralni masiv v Franciji

- hercinska gorstva
  - Z lok – *armorikanski pas* (Bretanja, Normandija, J Anglija, J Irska, J Wales, potem pod morjem + Iberški polotok)
  - V lok – *variskidni pas* (preko Švice, nemška in češka sredogorja)
- v času alpidске orogeneze razpokajo ipd. in nastaja grudasto gorstvo; ob prelomih pridejo na površje rudna bogastva → rudarstvo

4. NEOEVIROPA → stikanje 600 km širokega pasu sedimentov v 150 km široko območje gubanja med Afriko in Evropo (zato razpokan apnenec – zaradi gubanja)

- jedro so Alpe, iz njih 4 loki:
  - zahodni lok: Pireneji
  - južni lok: Apenini + preko Sicilije v Afriko (Atlas) + J Španija (Betidi) + Baleari
  - jugovzhodni lok: Dinarsko gorstvo + Pindos (Grčija) + Kreta + Taurus
  - vzhodni lok: Karpati + Balkansko gorovje + Pontsko gorovje
- obkrožili starejša območja
- Korzika, Sardinija, Rodopi – spadajo v neoevropo, vendar nastali že prej
- znotraj alp. orog. z ugrezanjem nastale nižine in kotline (Padska + Panonska)

* **vulkansko delovanje**: slabo zastopano (Islandija – odmikanje ev. plošče od am. + J Evropa – afr. in ev. plošča)

* **pleistocenska poledenitev**: celinska (s severa proti jugu) in gorska (z Alp proti nižjim območjem)

TIPI POVRŠJA

- I. **NIŽAVJA** – ločujejo kaledonska od hercinskih gorovij
  - Vzhodnoevropsko nižavje (na Ruski plošči)
  - Nemško-poljsko nižavje
  - posamezna nižavja v Z Evropi
- II. **KOTLINE** – nastale s pogrezanjem, nekatere tako velike, da jim že rečejo nižine
  - Padska nižina
- III. **TEKTONSKI JARKI** – s pogrezanjem
  - Ronski
  - Renski
- IV. **GRIČEVJA** – nastala z rečno akumulacijo v plitva morja ali pa z erozijo nekdanjih višjih območij
  - Slovenske gorice, Goričko ... → z akumulacijo (vinogradništvo)
  - Bretanja, Normandija ... → z erozijo (področje nekdanjih višjih, z erozijo se je znižalo)
- V. **GRUDASTA SREDOGORJA** – razpokala, nekateri deli so se dvignili, drugi znižali; do 1500 m
  - hercinska sredogorja
- VI. **GRUDASTA GORSTVA** – razlomljena, a eksogeni dejavniki niso tako znižali – do 2500 m
  - kaledonska gorstva (npr. Skandinavija)
- VII. **SLEMENSKA GORSTVA** – nastala z gubanjem in kasneje (ni še vpliva eksogenih dejavnikov)
  - alpidska orogeneza

PODNEBJE

VREMENOTVORNA SREDIŠČA – večina Evrope v zmernem pasu

1. ISLANDSKI CIKLON

- prinaša vlago
- ker prihaja z Z, se količina padavina veča proti V
- T odvisne od letnega časa

2. AZORSKO ANTICIKLON

- Azori otočje v osrednjem Atlantiku
- suho in vroče (→ Mediteran) (poleti?)

3. SIBIRSKI ANTICIKLON

- mrzlo in suho (pozimi?)

PODNEBNI DEJAVNIKI

- a) geografska širina – večina v zmernem pasu, razen skrajni severni konec Rusije v subpolarnem, subtropski na jugu
- b) morski tok – Benguelski → Karibski → Zalivski → topli Severnoatlantski tok; izrazit vpliv pozimi na Z (obali) – bistveno topleje
- c) razporeditev kopnega in morja – kraji pri morju manjše kolebanje T kot bolj oddaljeni, ker se morje počasneje segreva in počasneje ohlaja
- d) gorske pregrade – npr. Irska, Wales, Škotska, proti Alpam → orografske ovire => več padavin; privetrna in zavetrna stran
- e) nadmorska višina – T pada (temperaturni gradient)

PODNEBNI TIPI

1. OCEANSKO

- mila zima, sveža poletja (mila = povp. januaraska T ne pade pod 0 stopinj)
- enakomerna razporeditev padavin, a malo
- rastje: listopadni gozd (se krči zaradi obd. površin)
- prst: kvalitetna rjava

2. CELINSKO

- a) KONTINENTALNO VLAŽNO (Berlin, Moskva)
  - nižje T, poletni višek padavin
  - rastje: listnat in mešan gozd
  - prst: rjava ali siva gozdna

b) POLSUHO

- amplituda se povečuje z oddaljenostjo od morja (huh?)
- rastje: visokotravna stepa (črnozjom) in nizkotravna stepa (kostanjeva rjava prsta)

c) ZMERNOHLADNO (BOREALNO)

- T padejo v topli polovici leta (vendar še vedno nad 10 stopinj)
- iglasti gozd – tajga, prst je podzol

3. SUBPOLARNO

- majhna amplituda (česa?!), zime bolj mile (zaradi toka)
- tundra in zamočvirjena tundrska prst

4. SREDOZEMSKO

- J Evropa
- edini tip, kjer je več padavin v hladni polovici leta
- zime mile, poletja vroča
- zimzeleno grmovje, makija
- rdeča sredozemska prst

VODOVJE

Najdaljše evropske reke (v V Evropi, ker je široka?)

- Volga
- Dneper
- ...

HIDROENERGIJA

- Norveška, vedska, Švica, Avstrija → gorati svet
- ni: Belorusija, Litva, Grčija ...

PROMET

- mižinski del
- zelo pomemben
- najpomembnejše: Ren, Donava
- prekop Ren-Maina-Donava

NAMAKANJE

- v Sredozemlju

JEZERA

- večinoma ledeniškega nastanka – največ Finska
- presihajoča (kraška) jezera
- tektonskega nastanka
- vulkanska – Maar
- reliktna (ostanek morja) – Kaspijsko, Blatno

EKOLOŠKI PROBLEMI

Z industrializacijo, naraščanjem preb., širitvijo prometa se je onesnaževanje hitro povečalo.

ONESNAŽEVANJE VODE

- mehansko – trdi delci v vodi
- kemično – kemične snovi, ki na vodi plavajo ali se v njej raztopijo (zaradi: industrije, naselij, prometa, kmetijstva; kritični v V Evropi)

ONESNAŽEVANJE ZRAKA

- izstopata S Evropa, Z del (manj poseljena)
- v Srednji največja stopnja zračnih polutantov
- najvišja: vzhodnoevropski ind. centri
- *kisel dež*
  - »črni trikotnik« na tromeji med Nemčijo, Poljsko in Češko
  - termoelektrarne, toplarne, promet (dušikovi oksidi), kmetijstvo (amonijak)
  - vetrovi raznašajo (v Skandinavijo npr.), kislá voda in prst, šokškodbe na zgradbah
- *ogljikov dioksid*
  - toplogredni plin (več CO₂ → večja T)
  - največ v J Evropi

PREBIVALSTVO

Evropa je glede na narodnostno, versko in jezikovno sestavo zelo raznolika.

NARODNOSTNA SESTAVA

- v okviru države dominantni narod in narodne manjšine
- v okviru držav imajo nekateri narodi avtonomijo
- ponekod želijo več kot le avtonomijo → separistično gibanje (npr. Kosovo, nevarnost tudi za Španijo (Baski), Slovaško (Madžari), Moldavijo (Rusi), Italijo, S Irsko, Gruzijo ...)

JEZIKOVNA SESTAVA

- slovanski, romanski, germanski jeziki – indoevropski

VERSKA SESTAVA

1. krščanstvo
  - a) *pravoslavna*: JV + V
  - b) *katoliška*: ostalo
    - *protestantska*: S Evropa, Baltik, VB
    - (→ anglikanska)

2. islam
  - v Evropo v sr. veku s Turki → Bosna, Albanija, Kosovo
  - po 2. sv. vojni iz gosp. vzrokov → Rusija, Francija, VB
3. hinduizem
  - VB (Indija bivša brit. kolonija)
4. židovska vera
  - po celi Evropi (nekdanj preganjani zaradi gosp. položaja)

SELITVE PO 2. SVETOVNI VOJNI

POLITIČNE

- Nemčija izgubila veliko ozemlja – s teh so se vračali v Nemčijo
- SZ pridobila ozemlja
- selitev iz V Nemčije v Z

GOSPODARSKE (EKONOMSKE)

- gospodarstvo v Z Evropi zelo napreduje, premalo delovne sile (vojna)
1. PRVI VAL
    - 50. – 70. leta
    - nekvalificirana moška delovna sila za fizično naporna in družbeno manjvredna dela
    - iz Sredozemlja, tudi s S Afrike in iz Turčije
    - za določen čas → zdomci
    - največ sprejele Nemčija, Francija, VB, Švica
    - 1973 naftna kriza (povečana cena nafte?) – gosp. razvoj se ustavi → stagnacija doseljevanja preb.
  2. DRUGI VAL
    - priseljevanje žena in otrok zdomcev
  3. TRETJI VAL
    - konec 80. let, še traja

OBLIKE SELITEV

- a) azilanti, begunci
  - azil = zatočišče
  - ljudje, ki jih v matični državi politično preganjajo → politični azil
  - največ: Nemčija, Švica, Švedska
  - begunci zaradi vojn, epidemij, naravnih katastrof ipd.
- b) ilegalne migracije
  - še vedno veliko
  - Schengen
  - največ iz Afrike (v Španijo, Italijo – Gibraltar!)

c) visoko kvalificirana delovna sila

- »beg možganov«
- boljši pogoji za delo, plače ...

d) upokojenci

- s S se v hladni polovici leta preselijo na jug x)

* v zadnjem času se spreminja smer selitve (iz držav v razvoju v razvite) – iz V Evrope na Z (???)

- o Turki (Kurdi) → Nemčija
- o Indijci → Anglija
- o arabske države, Bližnji Vzhod → Francija
- o slovanske države → Nemčija

RAZPOREDITEV PREBIVALSTVA

- večina v zmernem pasu – najbolj enakomerna poselitev
- redko: Severna (podnebje), manj razvita območja
- največja zgostitev posledica industrializacije (v herc. sredogorjih – železova ruda, črni premog)
- od Anglije do Ukrajine (ob 50. vzporedniku) je **evropska populacijska os**
- v zadnjih 30 letih stare ind. panoge izgubile na pomenu → izguba del. mest → izseljevanje
- **modra banana** – med osrednjo Anglijo in S Italijo
- **litorizacija** – priseljevanje na obalo → Sredozemlje – turizem
- **sončni pas** – od Katalonije, J Francija, Italija (?)
-
- *osrednja (centralna) območja* – bolj razvita
- *robna (periferna) območja* – manj razvita (območja odseljevanja: Z Pirenejskega polotoka, J Italija, Skandinavija, Škotska, V)

PROMETNE POVEZAVE

- vodilna na področju železniškega prometa → hitri vlaki (TGV)
- Evropredor

EVROPSKA UNIJA

Leta 1951 se Nizozemska, Belgija, Luksemburg, Francija, Z Nemčija in Italija povežejo v **Evropsko skupnost za premog in jeklo** (nekatero državo premog, druge železovo rudo, zaradi sodelovanja pa tako odpravijo notranje carine – ideja po Beneluksu).

Sprostitev uvoza in izvoza se razširi tudi na druge surovine in proizvode – ime ni več primerno in tako postanejo **Evropska gospodarska skupnost (EGS)**.

Štiri svobode: prosti pretok oseb, storitev, blaga in kapitala.

EGS se širi.

1973: pridružitve Irske, VB, Danske, Grčije

1986: Portugalska, Španija

1990: Nemčija se združi

1995: Švedska, Finska, Avstrija

2004: Estonija, Latvija, Litva, Poljska, Češka, Slovaška, Madžarska, Slovenija, Malta, Ciper

2007: Romunija, Bolgarija

KMETIJSKA POLITIKA EU

- spodbujanje pridelave hrane s subvencijami – zagotovljen odkup in denarna podpora
- sčasoma pridelava večja od porabe → kopičenje presežkov
- subvencije odvisne od količine pridelka → večji kmetje več denarja, propadanje malih
- rušenje naravnega ravnotežja →

Reforme:

- ekološko kmetijstvo
- maksimum pridelka oz. glav živine na hektar glede na velikost posestva
- prosta izbira kulture oz. živine, ki jo gojijo

Leta 1978 prva skupnost **Alpe-Adria** – prva izven kapitalistično-socialistične ureditve (deli Madžarske, avstr. zvezne dežele, Bavarska, S Italija ... → regionalno povezovanje, razen Slovenija in Hrvaška celi).

SREDNJA EVROPA

Šele po razpadu socialističnega sistema (prej Z in V Evropa) → nastanek 6 regij.
Srednja Evropa je dobila ime po svoji legi.

Velike razlike med V in Z delom (politična delitev):

- Z del: vsa Nemčija, Švica, Avstrija, Lichtenstein
- V del: Poljska, Češka, Slovaška, Madžarska
→ zaradi nekdanje blokvske ureditve (Z bolj razvit – kapitalizem + tržno gospodarstvo, na V plansko gosp.)

RELIEF

1. NEMŠKO-POLJSKO NIŽAVJE

- povezava med Vzhodnoevropskim nižavjem in nižavji na Z
- **Z del:** glavno vlogo reke, ki so odlagale material; veter (puhlica)
  - sipine varovalno funkcijo – morje ne prodira v notranjost
  - bolj fini delci – glina, ilovica → močvirnati marš
  - potem debelejša plast prsti → geest (bolj grobi delci)
- **V del:** bistvena je *pleistocenska poledenitev*
  - ob obali tudi sipine
  - nato veliki nanosi morenskega materiala → zastajanje vode → jezera (Mecklenburg, Pomorjansko, Mazurija – borov gozd, kisl prst, redka poselitev)
  - **pradoline** – reka tekla ob ledeniku; smer Z-V (ampak vmes kot ena kolena, ker se je ledenik umikal); veter odlaga puhlico → kmetijstvo (Poljska in Z del Nemčije)

* Marš v Z in Sr Evropi ne pomeni isto – oba sta sicer zamočvirjena, ampak za to drugačen vzrok:

- Z Ev.: nekdanje morsko dno
- Sr Ev: reke odlagajo fin material – glino, na njej voda zastaja

Visla, Odra, Laba ??

2. HERCINSKA SREDOGORJA IN KOTLINE

- zaradi eksogenih dejavnikov se znižujejo
- v času alp. orogeneze razpokajo v čoke, planote in kotline
- na plano prišle rude
- **prodorne doline** (Renska) – reke prebijejo čoke
- čok: Schwarzwald, Češki gozd
- kotline: Praška, Frankfurtska
- jarek: Renski (od Bašla do Frankfurta)
- planote: Švicarska, Švabsko-Bavarska, Češko-Moravska

3. (spada v NEOEVROPO)

ALPE

- najvišje evropsko gorstvo
- 600 km široko plitvo morje; afriška plošča se približuje evropski → razpokanje → vulkansko delovanje

- **centralne Alpe** – gnajs, granit (temnosiva)
- **severne in južne apneniške (karbonatne) Alpe** – apnenec (siv) ali dolomit (rjavkasto-rdeč)

- **zahodne Alpe:**
  - višje
  - slemenitev S-J in V-Z
  - prečne doline (pravokotne na slem.) – prometna povezava med podolžnimi
- **vzhodne Alpe:**
  - V-Z
  - nižje
  - podolžne doline (Inn, Salzach, Enns) – široke, več! (prometnice & poselitev)
→ meja med V in Z Alpami: Komsko j. – prelaz Splugen – Bodensko j.

KARPATI

- naravno nadaljevanje Alp, vmes Dunajska kotlina
- nadaljevanje v JV Evropo
- poledeneli, a ledenikov ni več

PANONSKA NIŽINA

- v času dviganja Alp in Karpatov se je ugrezala
- ravninski svet, posamezni osamelci; obkrožajo ga gričevja

PODNEBJE in RASTJE (bolj slabi zapiski!)

1. VLAŽNO KONTINENTALNO (Krakov)

- neg. januarska T
- poletni višek padavin

2. OCEANSKO (Bremen)

- vse leto pozitivna T

3. GORSKO

- veliko padavin čez vse leto ...

* Nasploh je malo padavin, ker je Srednja Evropa ravninska.

listnat gozd – sekajo zaradi poselitve, kmetijstva

višinski pasovi

PREBIVALSTVO PA TAKE FORE

Germani so na Z (Nemci, Avstrijci, Švicarji) in Slovani na V (Čehi, Poljaki, Slovaki), potem so pa še Madžari.

Prevladuje **katoliška** vera, razen na S Nemčije in v delu Švice **protestantska**.

Z del Evrope sprejel veliko priseljene del. sile iz J Evrope.

Po 2. sv. vojni delitev Nemčije in Avstrije → *blokovska delitev*.

Marshallov plan – Američani pomagajo Evropejcem. Za pomoč sta lahko zaprosili le Z Nemčija in Avstrija, ker jim na V prepovejo → hitrejši razvoj na Z!!

Po razpadu blokofske delitve velike razlike v standardu.

V V delu vse pokupil tuji kapital (večinoma z zahoda), povečalo se je razzlojevanje preb., ukinitvev težke ind., brezposelnost → migracije na Z.

V V delu uvedli tržno gosp. (prej plansko) → propad številnih ind. podjetij.

OKOLJSKI PROBLEMI

- tromeja med Češko, Poljsko in Nemčijo = »**črni trikotnik**« (lignit, rjavi premog)
→ **Saška** v Nemčiji (sred. Dresden) – TE, težka + kemična ind.
- zapiranje TE na lignit oz. spreminjanje tehnologije v njih (na črn premog)
- zmanjševanje količine SO₂ in NO_x

ŠVICA & AVSTRIJA

- obe alpski državi
- Alpe ovira v prometu – preko njih S-J in V-Z

PROMET

- glavno vlogo prelazi (Švica: Sv. Gotthard, Simplon, Sv. Bernard; Avstrija: Brenner, Arlberg)
- tovornjaki → onesnaževanje:
  - inverzija (hladen zrak ne pusti onesnaženemu, da bi se dvignil – onesnaževanje alpskih dolin!)
  - hrup (problem za turizem)

Rešitve (Švicarji):

- **oprtni – kombinirani promet** – tovornjake na vlak (1.: bolj čist zrak; 2.: boljše ceste; 3.: zaslužek)
- **max. 28 ton** (drugod npr. 40)
- **prepoved vožnje tovornjakov ponoči in ob vikendih**
- **podnožni predori** – ob vznožju gora (Lötschberg, Brenner, Sv. Gotthard)

TURIZEM

- v začetku 20. stoletja, do takrat kmetijstvo (živinoreja)
- HE – prvi poseg v Alpe (zajezili samo nekatere doline, iz njih črpali v eno samo)
- pohodniški turizem
- kopališki – jezerski turizem
- zimsko-športni turizem
- še vedno za višje, bogatejše sloje
- **»zelene cone (vasi)«**

JEZIKOVNA SESTAVA ŠVICE

- konfederacija → kantoni → združevanje
- jeziki:
  - ❖ retoromanski (Inn)
  - ❖ nemški (Ren)
  - ❖ francoski (Rona)
  - ❖ italijanski (Ticino?)

NEMČIJA

ZAHOD IN VZHOD

- po razpadu blokavske ureditve najprej evforija, kmalu po vpeljavi tržnega gosp. pa visoka brezposelnost
- selitve z V na Z (zlasti poklicev, ki jih na Z primanjkuje)
- po združitvi se na V počutijo zapostavljene; na Z plačujejo več davkov (socialna podpora za V!)
- na V staro preb. (izseljevanje mladih)
- na V več rasizma, nacizma ipd.

PORURJE

- Ruhr
- največji evropski megalopolis
- somestja – konurbacije
- osnova gosp. razvoja črni premog, železova ruda, plovne poti (→ črna metalurgija (Krupp in Thyssen – železarski družini?))
- v 50. letih premogovniška kriza, v 60.-70. letih pa jeklarska kriza → zapiranje premogovnikov, brezposelnost
- dražji izkop iz večjih globin, zato uvažanje (iz Kanade)
- industrija visoke tehnologije! (Dortmund)
- zasajanje z drevjem, parki (danes 70%!)

INDUSTRIJA:

- avtomobilska ind., električna, strojna

POLJSKA

- bolj nižinska kot Nemčija
- na J pokrajina Šlezija – Gornja (krakov) in Dolnja (Wroclaw?)
- po 2. sv. vojni selitve preb: V Nemci v Z Nemčijo, Poljaki v V Nemčijo
- pozitiven naravni prirastek!

KMETIJSTVO

- zelo pomembno
- krompir in žitarice
- prst ni najboljša → manj zahtevne žitarice (rž, ječmen, oves, ajda)

INDUSTRIJA

- najpomembnejša dejavnost
- Gornja Šlezija (skupne točke s Porurjem) – klasična rudarska pokrajina (črna metalurgija, strojna in kemična ind.) → najbolj onesnažena pokrajina v Evropi!
- jalovina – ostanek pri separaciji premoga in kamenja, glin (celi hribe jalovine, porkaduš!)
- z začetkom tržnega gosp. množično odpuščanje delavcev
- gospodarske cone – privabi tuj kapital (prva v Katowicah)
→ avtomobilska ind. + ind. visoke teh.
- revitalizacija okolja – čistilne naprave, zasajanje dreves itd., a še vedno med najbolj onesnaženimi

ČEŠKA IN SLOVAŠKA

- pred 2. sv. vojno združeni, po njej ostali združeni v Češko-Slovaški social. zvezi
- prehod: **žametna revolucija** – zamenjava soc. oblasti
- Vaclav Havel – prvi češki predsednik
- Češka in Slovaška sta federacija še 10 let, potem gresta narazen, ker:
  - *gospodarski vzrok*: Češka razvito ind (herc. sredogorja → rude!), Slovaška ne veliko rud. bogastva, bolj kmetijstvo (nižine)
  - *Čehi večinski narod* (večina v parlamentu!)
- po osamosvojitvi Češka zelo hiter gosp. razvoj, gladek prehod s plan. na tržno gosp., zgled uspešne tranzicije, turizem, avtomobilska ind. (prej in potem)
- Slovaška prvih nekaj let v krizi, potem po poljskem vzoru privablja tuj kapital, tovarne avtomobilov podružnice na Hrvaškem (?)

MADŽARSKA

kmetijstvo nadpovprečno pomembno:

- izrazito ravninska – 70% površja primernega za njive
- kvalitetna prst
- vlažno celinsko podnebje (še več kot 500 mm padavin)
- drugače kot pri drugih socialističnih – izvoz na zahodni trg (uspešno!)

Po razpadu socializma vračanje zemlje (prej v lasti država in zadruga), a v tem času selitve v mesta.

Pomanjkanje del. sile za obdelovanje zemlje (skupna lastnost nekdanjih social. (vzhodnih) držav).

Težave → kriza v kmetijstvu (v zadnjih letih se spet pobira zaradi pomoči EU).

Na Madžarskem zelo pomemben še turizem:

- Budimpešta
- Blatno jezero
- »čarde« - oštarije x)
- hrana (segedin, golaž, paprikaš ... ☺)

Izrazita koncentracija preb. v Budimpešti (druga na svetu imela metro!).

Vino: tokaj.

Žganje: palinka?

Razpršen narod – veliko manjšin (Madžarska včasih veliko večja, vendar v 1. in 2. sv. vojni na strani premagancev in izgubila veliko ozemlja).

ZAHODNA EVROPA